

Djurskyddskonsekvenser av COVID-19-pandemin – nationellt och internationellt – analys

Lock-down, smittspridning på slakterier, hemarbete, smitta till minkar och djurparksdjur, reserestriktioner och smuggelhundar – hur har det senaste årets pandemiutbrott påverkat våra husdjur och kanske även de vilda djuren? Vad gäller beträffande djurskyddet i en samhällskris, juridiskt och praktiskt? Här ger JP Infonets expert Charlotte Berg, veterinär och professor i husdjurens miljö och hälsa vid SLU, oss en inblick i dessa högaktuella frågor.

Att den typ av coronavirus som orsakar COVID-19 har sitt ursprung hos vilda djur anses vara klarlagt, även om det om ännu inte är helt fastlagt exakt vilka djurarter det handlar om. Som veterinär är man sedan länge väl bekant med att det finns många olika typer av coronavirus, som ibland håller sig till en djurart och ibland drabbar flera, och som kan ge väldigt skiftande symtom. Det har sedan visat sig att denna typ av coronavirus, som ju uppenbarligen ger störst problem hos djurarten människa, även kan drabba vissa av våra tamdjur och även vilda kattdjur i djurparker. Djuren påverkas kanske dock framför allt indirekt, av att pandemin fått så stor påverkan på oss människor genom sjukdom och restriktioner av olika slag. Detta gäller inte minst våra husdjur.

JURIDIKEN KRING DJURSKYDD VID KRISER

Vad säger lagstiftningen om djurskydd i kris? Rent allmänt finns det inget automatiskt undantag från djurskyddsbestämmelserna i händelse av större eller mindre samhällskriser. I 2011 års utredning inför en ny djurskyddslag föreslog utredaren att en möjlighet skulle skapas för den behöriga myndigheten att meddela särskilda tidsbegränsade föreskrifter eller undantag från djurskyddslagens bestämmelser i samband med krissituationer. Här definierade man "krissituation" som ett läge som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa hos människor och djur, för miljön eller hot mot stora ekonomiska värden ([SOU 2011:75, del 2 av 2, s. 873–890](#)). Av proposition inför en ny djurskyddslag framgick att regeringen bedömde att frågan om undantag från djurskyddslagstiftningen vid krissituationer behövde utredas vidare, och att regeringen avsåg att uppdraga åt Jordbruksverket att genomföra en sådan utredning ([prop. 2017/18:147 s. 271–273](#)). Något sådant uppdrag har veterligen ännu inte formulerats. Föreskriftsförslaget infördes följaktligen inte i den nya djurskyddslagen, och således gäller djurskyddslagen och dess följdföreskrifter även vid olika typer av kriser, om inte Jordbruksverket enligt de generella bestämmelserna finner att det finns grund för att bevilja dispens från myndighetens egna föreskrifter.

Regeringen har nyligen [uppdragit](#) åt Jordbruksverket och SVA (Statens Veterinärmedicinska Anstalt) att granska relevanta typer av djurhållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya zoonotiska smittor med påverkan på folkhälsan, och identifiera eventuella behov av förebyggande insatser för att minska risken för smittspridning mellan djur och människor. I uppdraget nämns inte specifikt djurskyddsaspekterna av zoonoser, men även dessa skulle behöva belysas.

COVID-19-KONSEKVENSER FÖR LANTBRUKETS DJUR

Minkar

Det har visat sig att djurslaget mink, som ju i många fall hålls i stor skala för pälsproduktion i de länder som tillåter detta, är mycket mottagligt för smitta med SARS-CoV-2, det vill säga det virus som hos människor orsakar sjukdomen COVID-19. I Sverige övervakar därför SVA sjukdomsläget hos landets minkar. I skrivande stund har viruset påvisats hos ett relativt stort antal av landets 27 kvarvarande minkfarmer, vilket visar att de biosäkerhetsåtgärder som vidtagits på gårdarna har varit otillräckliga för att förhindra introduktion av smittan. I Sverige har man generellt valt att inte avliva smittade minkar. Sverige har en förhållandevis liten pälsnäring och utbrotten bland de svenska minkarna sammanföll med att cirka 80 procent av landets alla minkar ändå skulle avlivas inför pälsning, vilket i sig skulle minska smittspridningen då antalet djur kraftigt skulle reduceras. I vissa andra länder har man valt andra angreppssätt, och mest omtalad i Sverige har den danska insatsen varit, där miljontals minkar avlivades på kort tid. Även i Nederländerna har minkar avlivats, efter att man haft starka misstankar om att djuren, som sannolikt smittats av personalen, kunnat sprida smittan tillbaka till andra människor.

Man kan utgå från att en hastigt genomförd massavlivning av djur innebär djurskyddsrisiker. Samtidigt är minknäringen en bransch där ungefär 80 procent av alla djur avlivas varje år, när det är dags för den så kallade "pälsningen". Pälsningen, att djuren avlivas och flås för att skinnen ska tas tillvara, innebär att bara avelsdjuren sparas till nästkommande år. Minkfarmerna har alltså även till vardags resurser och utbildning för storskalig avlivning av djuren, vilket i Sverige normalt sker med hjälp av koldioxidavlivning, där de enskilda minkarna lyfts ut ur burarna och placeras i någon typ av gasfylld låda, tills de är döda. Storskalig avlivning av mink torde därför kunna genomföras med mer begränsade djurskyddsrisiker jämfört med storskalig avlivning på gård av andra djurslag, där sådan avlivning inte ingår i den normala verksamheten.

Om en total avlivning av samtliga minkar, inklusive avelsdjuren, genomförs av smittskyddsskäl kan detta komma att innebära att minkbranschen i ett land i praktiken läggs ner. Mot bakgrund av att hållandet av mink i bur för pälsproduktion är en synnerligen ifrågasatt företeelse av djurskyddsskäl skulle troligen många människor se en sådan utveckling som ytterst positiv ur djurskyddssynvinkel. Om minkuppfödarna i ett land på det sättet i praktiken ser sin verksamhet bli nedlagd kan man dock inte utesluta att dessa producenter söker sig till andra länder för att – kanske i samarbete med lokala företag - starta upp ny produktion. Alternativt kan det ge utrymme för minknäringen i andra länder att öka sin volym, om det finns en efterfrågan på marknaden. Beroende på djurskyddsregelverkets utformning och kontroll- och efterlevnadsnivå i dessa andra länder kan detta innebära en generell förbättring för minkarna, eller lika gärna en försämring.

I slutet av januari meddelade den svenska regeringen att Jordbruksverket, mot bakgrund av att minkhållning bedömts utgöra en riskfaktor inte minst vad gäller muterade virusstammar, beslutat om avelsförbud våren 2021. Beslut fattades med stöd av 7 § lag om provtagning på djur mm. Beslutet innebär att minkarna inte får paras, och att antalet minkar i praktiken begränsas till avelsdjuren. På det sättet begränsar man djurtätheten och minskar kontakten mellan människor och minkar. Det är tills vidare möjligt att behålla avelsdjuren och ta kullar 2022, om inte avelsstoppet då förlängs, men samtidigt innebär det givetvis en avsevärd kostnad för uppfödarna att sköta och utfodra djuren ett helt år utan avkastning, och frågorna kring eventuell statlig ersättning är ännu inte utredda. Något krav på avlivning av smittskyddsskäl finns således inte i Sverige i dagsläget, men det kan inte uteslutas att vissa besättningar ändå kommer att avsluta sin produktion.

Slakterier

I flera länder, inte minst USA och Tyskland, har COVID-19-smitta spridits i relativt stor omfattning bland slakteripersonal, vilket kan få konsekvenser för djurskyddet. Det har spekulerats i att den snabba spridningen bland slakterianställda är kopplad till att det ofta rör sig om dåligt betalda migrantarbetare, som inte bara arbetat nära varandra utan också delat överbelagda och undermåligt utrustade bostäder, vilket utgjort goda förutsättningar för smittspridning. I flera fall har slakterier fått stänga på grund av omfattande sjukdom bland personalen. Detta har i sin tur inneburit att djur som varit inplanerade för slakt inte har kunnat slaktas på utsatt tid, utan fått stå kvar på gårdarna. I synnerhet vad gäller fjäderfä och grisar innebär detta att problem med överbeläggning i stallarna uppstår. För kyckling medför inställd slakt därtill att djuren på bara någon vecka fortsätter att växa på ett sätt som i sig innebär påtagliga risker för djurvälståndet genom till exempel problem med benhälsan. I andra fall har troligen djuren skickats till andra slakterier än de ursprungligen avsedda, slakterier som legat längre bort från ursprungsbesättningen. Att långa djurtransporter medför påtagliga utmaningar ur djurskyddssynvinkel är välkänt. I Sverige har COVID-19-pandemin inte slagit lika starkt mot just slakterierna.

En annan aspekt vad gäller slaktdjur är att det på kontinenten sker omfattande transporter av dylika djur över gränserna, eftersom närmaste eller bäst betalande slakteri mycket väl kan ligga på andra sidan en nationsgräns. I de fall pandemin har lett till ökade gränskontroller av smittskyddsskäl kan det också leda till ökade väntetider och långa köer för transportbilarna vid gränsovergångarna. Detta är givetvis negativt för djurskyddet, eftersom det riskerar att leda till förlängd transporttid och dessutom ofta sämre ventilation i fordonen, när dessa står stilla.

Ökad efterfrågan på animalieprodukter efter pandemin?

Det finns skäl tro att efterfrågan på animalieprodukter, såsom till exempel vissa typer av kött, kommer att öka igen när samhället återgår till en mera vanlig tillvaro när pandemin klingat av, när folk åter äter sina vardagsluncher och släktmiddagar på restaurang. Detta kan innebära att det svenska lantbruket får möjlighet till förbättrad lönsamhet i produktionen när restriktionerna hävts. Man skulle då möjligen kunna tänka sig att det finns en viss risk för överbeläggning i produktionsstallarna när lantbrukarna vill möta en snabbt ökande efterfrågan, och kanske framför allt att en snabb efterfrågestegring leder till ökad import. Generellt har många andra länder en lägre djurskyddsnivå än Sverige, och en ökad import av animalieprodukter anses därför vara negativt ur djurskyddssynvinkel, jämfört med om motsvarande produktion sker i Sverige.

Länsstyrelsens arbete med djurskyddskontroller

Den operativa djurskyddskontrollen, det vill säga kontrollen ute i djurbesättningarna, sköts av länsstyrelsen. En ansenlig del av arbetet genomförs i form av så kallade normalkontroller, där olika besättningar tas ut för kontroll enligt ett riskbaserat system, mot bakgrund av djurhållningstyp, tidigare kontrollresultat med mera. Pandemin och de samhällsomfattande restriktioner som den medfört har även påverkat länsstyrelsens arbete. De djurskyddskontroller på gårdar som genomförs som ett resultat av anmälningar från veterinärer och annan djurhälsopersonal eller från allmänheten torde endast ha påverkats i begränsad utsträckning. Däremot har antalet normalkontroller minskat kraftigt, även om det enligt uppgift finns stora regionala skillnader i hur länsstyrelserna valt att arbeta med fysiska gårdsbesök – eller inte – under pandemin. Rekommendationerna har ju fokuserats på att av smittskyddsskäl minska personkontakterna, och man bör i sammanhanget ta i beaktande att både delar av personalen och framför allt delar av lantbrukarkåren torde tillhöra riskgrupperna för COVID-19-infektion. Uteblivna normalkontroller ökar risken för att eventuella djurskyddsproblem skulle kunna uppstå och bli allvarliga innan de upptäcks av myndigheterna.

Därtill kommer att länsstyrelserna ålagts ett antal nya eller utökade arbetsuppgifter i samband med kontrollen av pandemilagstiftningen, vilket rimligen har påverkat myndigheternas resursfördelning och personaltillgång, vilket indirekt kan ha påverkat hur mycket resurser som kunnat läggas på djurskyddskontroll.

COVID-19-KONSEKVENSER FÖR SÄLLSKAPSDJUR

Införskaffande av sällskapsdjur

Både i Sverige och i många andra länder har befolkningen under pandemin uppmanats att i möjligaste mån arbeta hemifrån, för att minska risken för trängsel och smittspridning i kollektivtrafiken och på arbetsplatserna. Detta har i sin tur gjort att många sett denna period som ett lämpligt tillfälle att skaffa hund eller katt, när man ändå är hemma hela dagarna och inte kan resa utomlands och kanske inte ens resa i någon större utsträckning inom landet. Det kan mycket väl vara en korrekt bedömning; att detta är ett lämpligt tillfälle.

I en situation där efterfrågan på i första hand hundvalpar av vissa raser eller rastyper hastigt ökat finns en risk att den ökade efterfrågan driver upp priserna, vilket medför en risk för att fler oseriösa uppfödare dyker upp. Detta kan till exempel innebära avel på hundar som inte är hälsokontrollerade, med ökad förekomst av ärftliga sjukdomar hos valparna. Det kan också medföra problem kopplade till alltför tidig avvänjning av valparna från tiken eller kattungarna från honkatten (för att kunna ta fler kullar på kortare tid) eller fusk med veterinärintyg och vaccinationer, för att spara pengar. Om en situation med "brist" på valpar av vissa raser eller rastyper uppstår finns också en uppenbar risk för att smugglingen av hundar till Sverige ökar. Detta har sedan tidigare tyvärr visat sig leda till omfattande problem med import av valpar som föds upp under vedervärdiga förhållanden i så kallade "valpfabriker", med lidande både under uppfödningen och under transporten, då valparna stoppas in i trånga utrymmen för att inte bli upptäckta i tullen. Även efter transporten, om valparna i slutänden faktiskt når fram till en ny ägare, visar erfarenheter från landets veterinärkliniker att dessa valpar ofta inte alls är friska, och kan behöva avlivas på grund av smittskyddsrisiker eller sjukdom. Även vad gäller formellt laglig import av vuxna hundar, ofta så kallade gatuhundar, har det visat sig att förfalskade vaccinationsintyg eller andra typer av smittskyddsproblem är vanligt förekommande., Detta kan medföra långvariga sjukdomsproblem, alternativt avlivning exempelvis om djuret inte har det rabieskydd som krävs. Flera av de sjukdomar som är aktuella hos dessa importhundar, både valpar och vuxna djur, innebär risker inte bara för välfärden hos själva den drabbade importerade hunden, utan också för andra hundar som blir smittade, eller för människor som blir smittade. Rabies är en helt obotlig, och för både hundar, människor och andra tamdjur ofrånkomligen dödlig sjukdom.

Skötsel av sällskapsdjur

Som ovan nämnts kan pandemin med hemarbete definitivt utgöra ett lämpligt tillfälle att skaffa en liten valp eller kattunge, som behöver mycket passning. Samtidigt finns en risk att inköpet av sällskapsdjur för att lindra leda och utträkning inte är särskilt genomtänkt eller planerat, och att köparna inte har de kunskaper som krävs för att djuret ska få ett gott liv, och inte heller har tänkt igenom hur djuret ska skötas när de måste tillbaka till sin fysiska arbetsplats och därmed vara borta hemifrån hela dagarna igen. Även en vuxen hund behöver ju rastas med jämna mellanrum. Av djurskyddsskäl är det också viktigt att den som köper en valp nu under pandemin och nu är hemma hela tiden ändå börjar att ensamträna valpen, för att underlätta för framtiden. Risken är annars att saknaden efter sällskap blir desto större när husse eller matte återgår till att tjänstgöra på sin vanliga, fysiska arbetsplats. Om hunden då inte är tränad kan problem med separationsångest uppstå hos djuret, vilket definitivt utgör ett djurvälståndproblem.

Det finns en risk att vissa av alla de personer som nu skaffat "coronadjur" sedan inser att de faktiskt inte kan ha dessa husdjur kvar när de åter börjar arbeta utanför hemmet. Detta kan medföra en högre belastning på de djurhem som, ofta på helt frivillig basis, åtar sig att omplacera övergivna eller oönskade sällskapsdjur.

Om personer som ägt hund redan före pandemin tillhör någon riskgrupp, och därför av rädsla för smitta inte vågat gå ut särskilt mycket, finns en risk att hunden inte får tillräckligt med motion. I Sverige har detta inte uppgetts förekomma i någon större utsträckning, medan rapporter om sådana problem hörts från vissa länder med mer omfattande lock-down-regler. Vanligen har då regelverket ändå tillåtit regelbundna promenader med just hund (och det har berättats om hundar som fått gå ovanligt många rundor per dag, eftersom de lånats ut till flera olika grannar som inte haft egna hundar men verkligen velat få lite frisk luft), men i de fall återhållsamheten beror på egen oro för smitta så kvarstår ju problemet.

Man kan utgå ifrån att många sällskapsdjur i praktiken fått mycket mer sällskap av sina ägare, i de fall man nu arbetat hemifrån under pandemin, än vad som är fallet normalt. Detta torde vara i allra högsta grad positivt för djuren i en absolut majoritet av fallen och landet är nu troligen fullt av glada hundar. Många sällskapsdjur lämnas annars ensamma under alldeles för lång tid medan ägarna är på arbetet. Samtidigt finns vissa orosmoln även här. Det har från flera länder inkommit rapporter om ökat våld mot kvinnor och barn, när mannen i familjen antingen arbetat hemifrån eller blivit arbetslös, och hela familjen i praktiken varit instängda stora delar av dagarna på liten yta med de konflikter detta kan ge upphov till. Den typen av våld kan mycket väl drabba även husdjur, men det är okänt om det gjorts någon undersökning av detta just i relation till pandemin.

COVID-19-KONSEKVENSER FÖR VILDA DJUR

Det ska i sammanhanget nämnas att SARS-CoV-2-viruset anses ha sitt ursprung hos vilda djur och då har bland annat fladdermöss och myrkottar nämnts som smittkälla, bland annat. I samband med att vilda djur har varit utsatta för illegal eller legal handel på marknader i Asien. När vilda djur som normalt inte alls kommer i nära kontakt med varandra trängs ihop under onaturliga och stressade förhållanden på små ytor är det inte förvånande att smittor aktiveras och sprids, mellan olika djurslag och även till människor. Sådana djurmarknader innebär ofta omfattande djurskyddsproblem inte minst för vilda djur som över huvud taget inte är vana vid att vistas i närheten av människor, vid att bli hanterade eller vid den typ av foder de då får. När det gäller SARS-CoV-2-viruset så finns en oro bland personer som arbetar med skydd av vilda djur att allmänheten ska börja uppfatta vilda djur som "farliga smittspridare", och därför vilja döda eller driva bort dem från omgivningarna, vilket ofrånkomligen skulle få kraftigt negativa konsekvenser för dessa ofta redan

hotade vilda djurs välfärd och överlevnad. En sådan utveckling bör därför stävjas på ett tidigt stadium, genom informationsinsatser och liknande.

Slutligen är det välkänt att pandemin lett till omfattande reserestriktioner, vilket innebär att många nationalparker och andra skyddade naturområden, inte minst i utvecklingsländer, nu helt förlorat den inkomst som bekostat rangers och andra typer av naturbevakare i dessa områden. Detta medför risk för ökad förekomst av tjuvjakt. I andra fall har dock minskande turistströmmar lett till att vissa typer av djur blivit mindre störda, och därför kunnat utöka sina territorier eller föröka sig i större utsträckning. Det finns samtidigt exempel på att djurarter som tidigare dragit nytta av turisternas närvaro som skydd mot predatorer nu fått en tuffare tillvaro. Klart är att pandemin fått många konsekvenser, inte bara för oss människor utan även för både tama och vilda djur.

Charlotte Berg
Professor i husdjurens miljö och hälsa
Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU
Nationellt Centrum för djurvälfärd

OM DOKUMENTET

Senast uppdaterad

2021-02-10

Utgivare

JP Infonet

[Charlotte Berg](#) Veterinär
och
professor i husdjurens
miljö och hälsa

Författad av

Kommentarer

Lägg till kommentar

Kommentaren är synlig för

Alla (publik) För min organisation Bara för mig

Visa alla kommentarer

Inga kommentarer